

Gnathophausia zoea

– en "pungräka" ny för Skandinavien

HANS G. HANSSON

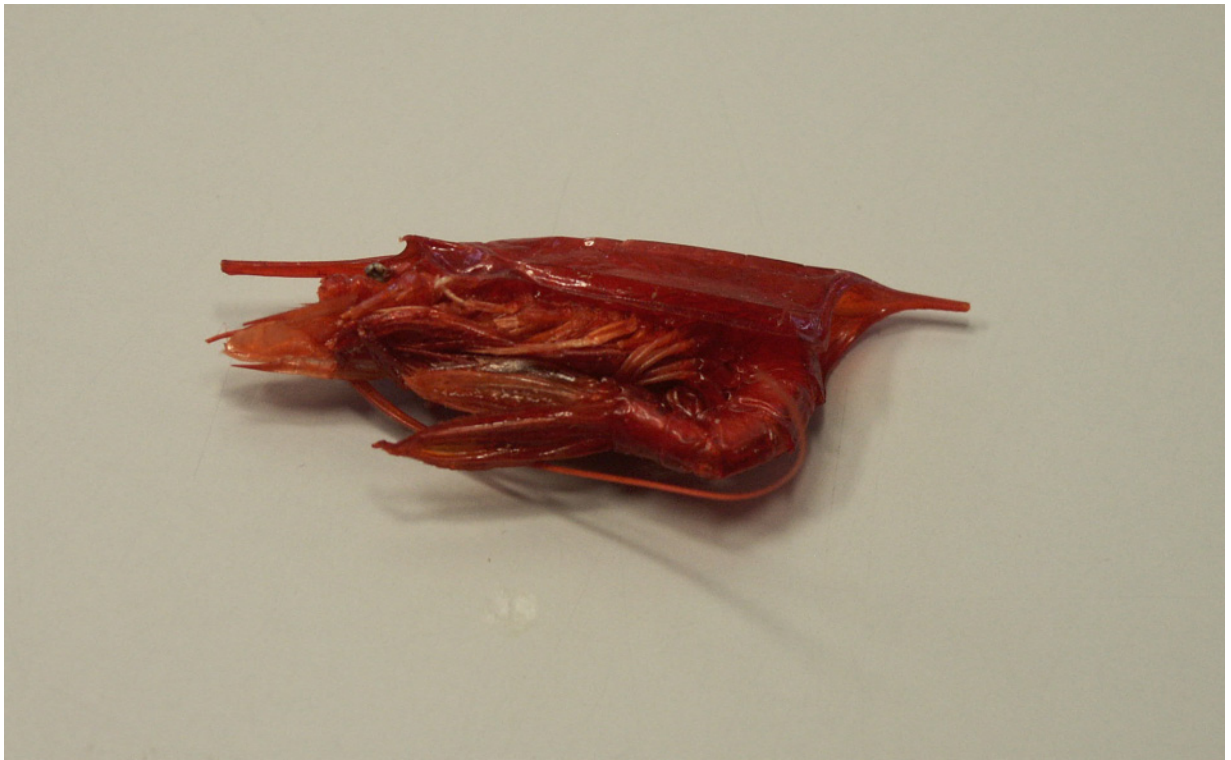
Under senvåren 2005 skickade Daniel Valentinsson vid Havsfiskelaboratoriet ett fotografi till mig; det föreställde en underlig "räka" som en yrkesfiskare fångat i en havskräftbur söder om Väderöarna – där djupet understiger 100 meter. Djuret förvarades i en frys under en längre tid. Efter konsultation av norsk pungräkeexpertis stod det klart att det rörde sig om en ung köns mogen hane av *Gnathophausia zoea* Willemoes-Suhm, 1875. Det är en art av ordningen Lophogastrida (familj Gnathophausiidae) som tidigare – men inte nu längre – fördes till ordningen pungräkor (*Mysida*). Vår enda inhemska släkting är *Lophogaster typicus* M. Sars, 1857. Den blodröda *G. zoea* lever vanligen på under 650 meters djup i alla oceaner, men har en dokumenterad djuputbredning mellan 56 och 4 829 meter. Arten är tidigare inte känd från skandinaviska vatten. I nordöstra Atlanten förekommer den huvudsakligen utmed Atlantiska centralryggen och i djupare delar av Biscaya, men den är även påträffad t.ex. utanför västra Irland. Ryggskölden (carapax) mätte 3 cm på exemplaret från Väderöarna, vars totallängd var 5 cm. Arten kan maximalt bli 16 cm.

Om ett exemplar låter sig fångas i en kräftbur vid svenska Västkusten – förmodligen attraherad av doften av betet – kan sannolikt ytterligare exemplar förekomma tidvis i Skagerrak. Mina misstankar om detta besannades då det till Tjärnö marinbiologiska forskningsstation i somras kom in ännu ett exemplar av *G. zoea*. Den tillhörde ett parti nordhavsräkor – antingen från Skagerrak eller Kosterrännan – som röks för försäljning under mitten av juli 2005 hos Laholmens Fisk i Strömstad. Vid senare sortering plockade man ut och frös ned exemplaret, vilket tydligt avvek från arter som personalen där sett tidigare. Det var dock skadat på så sätt att den långa, delvis sågtandade panntaggen (rost-

rum) samt antennerna var helt borta. Räkan gick ändå att känna igen direkt genom framför allt ryggsköldens huvlika, över bakkroppen utskjutande del, som hos ännu yngre individer fortsätter centralt bakåt som en bakåtriktad lång, svärdslig tagg. Från ögonen till telsons slutände mätte det rökta exemplaret ca 6,5 cm. I helt skick måste det ha varit minst 7,5 cm (sannolikt ca 8 cm långt). Eftersom antennerna saknas är det svårt att könsbestämma individen, men ventralt krokformiga, främre abdominalsegment indikerar att det – liksom exemplaret från Väderöarna – bör ha varit en hane.

Förutom på färgen kan släktet *Gnathophausia* kännas igen på att ryggskölden har en lång, delvis sågtandad panntagg – vilken kan vara nästan lika lång som resten av ryggskölden – samt på den huvlika, bakåtriktade förlängningen av ryggskölden i bakänden. Hos unga individer kan ryggskölden i bakänden ha en smal form som påminner om den form som panntaggen har. Den är dock något kortare och hos äldre individer försvinner det smala, bakåtriktade utskottet så att blott den kortare basala "huven" kvarstår. Tack vare kombinationen av dessa karaktärer kan släktet knappast förväxlas med några andra inhemska kräftdjur. Artens unika karaktärer är framför allt att ryggsköldens bakhorn är mer eller mindre fyrkantigt rundade och saknar bakåtriktade, taggliga utskott.

De två exemplaren av *G. zoea* från svenska fiskevatten indikerar att arten bör ingå bland dem som tas med i svenska bestämningsnycklar. Sannolikt har enstaka exemplar även påträffats tidigare och kommer nog att hittas även framöver. Arter av räkliska former som avviker från normala nordhavsräkor sorteras dock vanligen bort och kasseras ombord. Av en slump och tack vare uppmärksamma människor har nu artens förekomst i våra vatten blivit känd. ■



Gnathophausia zoea sedd från sidan. Exemplar funnet nära Väderöarna. Lägg märke till den knallröda färgen och ryggsköldens förlängning framåt i en lång, sågtandad panntagg (rostrum). Notera också den bakåtriktade huven över de främre abdominalsegmenten (med en central, bakåtriktad, smal mittdel hos denna ganska unga individ).

Foto: Svend Koppetsch, Havsfiskelaboratoriet, Lysekil.

Summary. Two specimens of the species *Gnathophausia zoea* have been found in the Skagerrak area and along the Swedish west coast during later years. This species has never before been observed in Scandinavian waters.

Hans G. Hansson

Tjärnö Marinbiologiska Laboratorium

E-post: hans.g.hansson@tmbl.gu.se

Pungräkor

Familjen Gnathophausiidae, som den nya arten tillhör, har tidigare förts till ordningen pungräkor (Mysida eller Mysidacea). Pungräkor är 10–30 mm långa och kännetecknas av att de har ett marsupium – en yngelkammare – på undersidan av mellankroppen. Pungräkor har också en s.k. statocyst i vardera innergrenen av det bakersta paret stjärtfötter. Statocystema ser ut som små stenar och fungerar som jämviktsorgan. Hos ordningen Lophogastrida saknas statocyster.

